

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

STAGE OF mind

**Ο αντίκτυπος του προγράμματος Erasmus+ “StaGe
of Mind: Εκπαίδευση ενηλίκων με ψυχικές
ασθένειες, μέσω τωπαραστατικών τεχνών”**

Ο αντίκτυπος του προγράμματος Erasmus+ “StaGe of Mind: Εκπαίδευση ενηλίκων με ψυχικές ασθένειες, μέσω τωπαραστατικών τεχνών”

Συγγραφική Ομάδα: Δέσποινα Κατσούδα, Νικολέττα Τουρλεντέ, Βαρβάρα Τσουγκράνη, Κλειώ Μαυρουδή

Η υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την έκδοση του παρόντος δεν συνιστά έγκριση του περιεχομένου, το οποίο εκπροσωπεί μόνο τις απόψεις των συγγραφέων. Η Επιτροπή δεν ευθύνεται για το σύνολο των πληροφοριών που περιέχονται.

Αριθμός Έργου: 2020-1-ES01-KA227-ADU-095918

Ιστότοπος προγράμματος: www.stageofmind-project.eu

Εισαγωγή

«Ο καλλιτέχνης είναι η προέλευση του έργου τέχνης. Το έργο τέχνης είναι η προέλευση του καλλιτέχνη. Δεν υπάρχει το ένα χωρίς το άλλο. Και όμως κανένα από τα δύο δεν είναι ο μοναδικός παράγοντας του άλλου». Μάρτιν Χάιντεγκερ, (Η προέλευση του έργου τέχνης, 1960). "

Οι τέχνες αποτελούν ένα πρόσφορο έδαφος για τους ανθρώπους κάθε ηλικίας προκειμένου να απελευθερωθούν, να λειτουργήσουν δημιουργικά, να διασκεδάσουν, να αποκτήσουν γνώσεις και αισθητική καλλιέργεια. Επιπροσθέτως, λειτουργούν ως μέσο συναισθηματικής εκτόνωσης και αποφόρτισης, ενώ παράλληλα, κατέχουν ρόλο θεραπευτικό προσφέροντας στον συμμετέχοντα τη δυνατότητα της ελεύθερης έκφρασης συναισθημάτων, σκέψεων και προβληματισμών με δημιουργικό τρόπο και σε ένα περιβάλλον ασφάλειας (Άλκηστις, 2008, Σαμαρά, 2020).

Το θέατρο είναι μία από τις τέχνες που η προσφορά και η αξία της έχει αναγνωριστεί από αρχαιοτάτων χρόνων. Νοητικά, συναισθηματικά, αισθητικά, παιδευτικά συμβάλλει στην ολόπλευρη ανάπτυξη και εξέλιξη του ανθρώπου (Σέξτου, 2007, Σαμαρά, 2020). Ήδη από την αρχαία Ελλάδα γινόταν αντιληπτό ως μια σύνθετη τέχνη, που συνδύαζε τρεις τέχνες μαζί: χορό, τραγούδι, υποκριτική (Δερμάτη, 2017), κάτι που αναγνωρίζεται κι από τους σύγχρονους θεωρητικούς του θεάτρου, που το χαρακτηρίζουν ως μία συλλογική, σύνθετη τέχνη, καθώς εμπεριέχει την τέχνη της υποκριτικής, του λόγου, της ρητορικής, του χορού, της μουσικής, των εικαστικών και στην εποχή μας εμπεριέχει και στοιχεία της τεχνολογίας. Άλλωστε κάθε θεατρική παράσταση αποτελεί μία σύμπραξη όλων των παραπάνω τεχνών, «(...) αποτελεί ένα μεγάλο 'Project', όρος που χρησιμοποιείται στη δια-θεματική προσέγγιση της γνώσης και στην παιδαγωγική» (Σέξτου, 2007, Σαμαρά, 2020)

Επιπλέον των παραπάνω ιδιοτήτων του θεάτρου, σύμφωνα με τους Faigin & Stein (2010), ιδιαίτερα σημαντικός είναι ο ρόλος του, με τις διάφορες μορφές του, στην αποκατάσταση ατόμων με ψυχοκοινωνικά προβλήματα

Ευρέως διαδεδομένες μορφές σύμπραξης του θεάτρου με τον χώρο της ψυχικής υγείας είναι οι ψυχοθεραπευτικές μέθοδοι του ψυχοδράματος και της δραματοθεραπείας, που έχουν τις ρίζες τους σε ένα ευρύ φάσμα ψυχολογικών και κοινωνιολογικών προσεγγίσεων, όπως είναι η ψυχανάλυση, η θεωρία των αντικειμενοτρόπων σχέσεων, η εξελικτική ψυχολογία κι άλλες προσεγγίσεις κοινωνικών επιστημών. Οι στόχοι τους περιλαμβάνουν την ενίσχυση της αυτο-εικόνας και της αυτογνωσίας, τη διερεύνηση και την επεξεργασία τραυματικών γεγονότων, την ενδυνάμωση της ικανότητας επίλυσης προβλημάτων, την υποστήριξη σε περιπτώσεις διαταραχών προσωπικότητας, διάθεσης και άλλων (Schnee, 1996, Landy, 1997, Faigin & Stein, 2010)

Δεδομένα από έρευνες που μελετούν την επίδραση των θεραπειών τέχνης σε διάφορες πληθυσμιακές ομάδες, για παράδειγμα άστεγα άτομα με ψυχοκοινωνικά προβλήματα, αναφέρονται στην ενδυνάμωση των δεξιοτήτων επίλυσης προβλημάτων, με προσαρμοστικούς τρόπους αντιμετώπισης και επίλυσης προβλημάτων και των κοινωνικών δεξιοτήτων (Golub, Nardacci, Frohac, Friedman, 1993, Katz, Nardacci, Sabatini, 1993, Schnee, 1996, Faigin & Stein, 2010), καθώς και σε συμπτώματα όπως η κοινωνική απόσυρση (Schnee, 1996, Μάνος 1997)

Σύντομη περιγραφή του προγράμματος StaGe of Mind

Το έργο Erasmus+ StaGe of Mind είχε διετή διάρκεια (Μάιος 2021-Απρίλιος 2023) και υλοποιήθηκε σε 3 κράτη: Ισπανία, Ελλάδα, Ιρλανδία με τη συμμετοχή έξι οργανισμών: τριών από τον χώρο της ψυχικής υγείας και τριών από τον χώρο των παραστατικών τεχνών, οι οποίοι ένωσαν τις δυνάμεις τους προκειμένου να δώσουν στα άτομα με ψυχοκοινωνικά προβλήματα την ευκαιρία να συμμετέχουν

σε δημιουργικές δραστηριότητες του χώρου των παραστατικών τεχνών, να συν-δημιουργήσουν σε ισότιμη βάση με επαγγελματίες των παραστατικών τεχνών και να παρουσιάσουν στο ευρύ κοινό μια μουσική παράσταση ανά χώρα.

Συντονιστής: FUNDACION INTRAS (Ισπανία), Εταίροι: RAYUELA PRODUCCIONES TEATRALES S.L. (Ισπανία), Εταιρία Κοινωνικής Ψυχιατρικής Π. Σακελλαρόπουλος (Ελλάδα), Angels of Joy - Άγγελοι της Χαράς (Ελλάδα), Housing Association for Integrated Living (Ιρλανδία), SMASHING TIMES THEATRE COMPANY LIMITED (Ιρλανδία). Το έργο συγχρηματοδοτήθηκε από το Πρόγραμμα Erasmus+ της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το έργο, που αρχικά προοριζόταν να απευθυνθεί σε τουλάχιστον 45 άτομα, τελικά απευθύνθηκε σε 104 ωφελούμενους. Οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες ήταν άτομα με σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα, λήπτες υπηρεσιών ψυχικής υγείας που διαβιούν στην Κοινότητα ή στεγάζονται σε στεγαστικές δομές κοινοτικής φροντίδας, στην Αθήνα, το Δουβλίνο και τη Βαγιαδολίδ. Στην περίπτωση της Ισπανικής ομάδας, δόθηκε η δυνατότητα να συμμετάσχουν και ορισμένοι άστεγοι, που διαβιούν σε δημοτικά καταλύματα του Βαγιαδολίδ

Σκοποί και στόχοι

Το Πρόγραμμα Erasmus+ StaGe of Mind (SoM), δημιουργήθηκε με βασικό σκοπό να προσφέρει πρόσβαση στα άτομα με ψυχοκοινωνικά προβλήματα στο καλλιτεχνικό και πολιτιστικό περιβάλλον του μουσικού θεάτρου συμβάλλοντας συνολικά στη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους, αλλά και στην εξάλειψη του στίγματος της ψυχικής νόσου, την ευαισθητοποίηση του κοινού, την κοινωνική ενσωμάτωση και την ανάπτυξη δεξιοτήτων καλλιτεχνικής και δημιουργικής έκφρασης των ιδίων μέσω της σύνδεσής τους με την πολιτιστική και καλλιτεχνική σκηνή.

Επιμέρους στόχοι του προγράμματος ήταν:

1. Η βελτίωση των γνωστικών δεξιοτήτων και των βασικών ικανοτήτων των ενηλίκων ωφελουμένων με σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα μέσω εξειδικευμένης, επαγγελματικής κατάρτισης στις παραστατικές τέχνες.
2. Η διευκόλυνση της πρόσβασης ατόμων με ψυχοκοινωνικές αναπηρίες στην καλλιτεχνική σκηνή, στις παραστατικές τέχνες και στα πολιτιστικά δρώμενα.
3. Η εκπαίδευση των ωφελουμένων συμμετεχόντων στην αυτοδιαχείριση μιας θεατρικής ομάδας μετά τη λήξη του έργου, για να προωθήσουν την ιδέα της παρουσίας στην καλλιτεχνική σκηνή και να συμβάλλουν στη δημιουργία μιας ανθεκτικής κοινότητας με εγγενή αίσθηση του ανήκειν.
4. Η συνηγορία για την κοινωνική ένταξη των ατόμων με ψυχοκοινωνικά προβλήματα, η άρση του στίγματος και του κοινωνικού αποκλεισμού, και η εξασφάλιση πρόσβασης στη συλλογική και κοινωνική ζωή μέσω της τέχνης και του πολιτισμού.

Στο StaGe of Mind, τελικά συμμετείχαν 97 λήπτες υπηρεσιών ψυχικής υγείας από τρεις χώρες, Ισπανία, Ιρλανδία, Ελλάδα. Οι λήπτες είχαν την ευκαιρία να μνηθούν στις παραστατικές τέχνες μέσα από ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που υλοποιήθηκε με τη σύμπραξη εξειδικευμένων επαγγελματιών του καλλιτεχνικού χώρου και του χώρου της ψυχικής υγείας, προκειμένου στη συνέχεια, να συν-δημιουργήσουν από την αρχή και τελικά, να ανεβάσουν τρεις διαφορετικές μουσικοθεατρικές παραστάσεις σε θεατρικές σκηνές της Αθήνας, του Βαγιαδολίδ και του Δουβλίνου.

Υλοποίηση Προγράμματος

Το πρόγραμμα χωρίστηκε σε δύο φάσεις. Η πρώτη φάση περιελάμβανε οχτώ περίπου μήνες εκπαίδευσης σε βασικές αρχές και μεθόδους των παραστατικών τεχνών μέσω δομημένων εκπαιδευτικών εργαστηρίων διάρκειας 90 λεπτών. Η δομή και το περιεχόμενο των εργαστηρίων βασίστηκε στο περιεχόμενο δέκα

εκπαιδευτικών ενοτήτων που κατήρτισαν οι τρεις καλλιτεχνικοί οργανισμοί και εμπεριείχαν όλο το φάσμα των παραστατικών τεχνών και τους τομείς εκπαίδευσης που απαιτούνται για τη διεξαγωγή μιας μουσικοθεατρικής παράστασης.

Η δεύτερη φάση διήρκησε, επίσης, περίπου έξι μήνες και στόχευε στην παραγωγή και προετοιμασία πρωτότυπης θεατρικής παράστασης από τους ίδιους τους συμμετέχοντες με την καθοδήγηση και τον συντονισμό των επαγγελματιών. Στόχος ήταν η αξιοποίηση της γνώσης και της εκπαίδευσης που έλαβαν οι συμμετέχοντες κατά την προηγούμενη φάση και να ξεκινήσουν μια διαδικασία συμπαραγωγής με τους επαγγελματίες των παραστατικών τεχνών για τη δημιουργία ενός θεατρικού έργου από το μηδέν.

Εκπαιδευτικά Εργαστήρια

Τα Εκπαιδευτικά Εργαστήρια του StaGe of Mind ξεκίνησαν από τις αρχές του 2022 και είχαν συνολική διάρκεια 14 μήνες, χωρισμένα σε δύο φάσεις, την προπαρασκευαστική και τη δημιουργική, για να καταλήξουν στην παραγωγή και παρουσίαση μιας μουσικοθεατρικής παράστασης στα τέλη Φεβρουαρίου και τις αρχές Μαρτίου του 2023.

Απώτερος στόχος των εργαστηρίων, ήταν η βελτίωση μιας σειράς ικανοτήτων και δεξιοτήτων των συμμετεχόντων, όπως: κινητικές, εκφραστικές, δημιουργικές, μουσικοθεατρικές δεξιότητες, πρωτίστως όμως, η δημιουργία μια σταθερής κοινότητας μέσω της καλλιέργειας της αίσθησης του «ανήκειν», ώστε οι συμμετέχοντες να προετοιμαστούν για την αυτοδιαχείριση μιας ερασιτεχνικής θεατρικής ομάδας στο μέλλον.

Πιο αναλυτικά:

Τους πρώτους 8 μήνες, οι συμμετέχοντες είχαν τη δυνατότητα να ασκηθούν σε δραστηριότητες που αφορούν στην καλλιέργεια δεξιοτήτων σε τομείς όπως:

μνήμη και συγκέντρωση, καλλιτεχνικές δεξιότητες παραγωγής λόγου, επικοινωνία, κοινωνικές δεξιότητες, δημιουργικότητα και φαντασία, προγραμματισμός και οργάνωση, επιμονή, σωματική έκφραση, φυσική κατάσταση κ.λ.π.

Τους επόμενους 6 μήνες, οι ωφελούμενοι κλήθηκαν να σχεδιάσουν, να συνδημιουργήσουν μια μουσικοθεατρική παράσταση, υπό την καλλιτεχνική διεύθυνση των εκπαιδευτών τους.

Καινοτομία και καλή πρακτική του προγράμματος αποτελεί η ιδέα της συνδιαμόρφωσης και συνδημιουργίας μιας μουσικοθεατρικής παράστασης από κοινού από τους συμμετέχοντες και τους επαγγελματίες των παραστατικών τεχνών.

Στα πλαίσια του Προγράμματος StaGe of Mind μια διεθνής ομάδα καλλιτεχνών από διαφορετικούς κλάδους της τέχνης συνεργάστηκε με εμπειρογνώμονες ψυχικής υγείας για να σχεδιάσει μια καινοτόμο εκπαιδευτική-καλλιτεχνική μεθοδολογία που χρησιμοποιεί μια ποικιλία από παραστατικές τέχνες - θέατρο, χορό & χορογραφία, τραγούδι - για την ανάπτυξη δεξιοτήτων ενηλίκων με σοβαρή και χρόνια ψυχική ασθένεια και ψυχοκοινωνικά προβλήματα.

Παραδοτέα του Προγράμματος StaGe of Mind

Το Πρόγραμμα προέβλεπε τη στενή συνεργασία των 6 εταίρων του προγράμματος για τον ομαλό συντονισμό και την υλοποίηση των σύνθετων προαπαιτούμενων ενεργειών. Οι έξι εταίροι, συνεργάστηκαν στις τρεις χώρες ανά ζεύγη που αποτελούνταν από έναν οργανισμό ψυχικής υγείας και ένα οργανισμό με δράση και εμπειρία στις παραστατικές τέχνες και την εμπύχωση, έως τη διοργάνωση τριών παραστάσεων στην Αθήνα, το Δουβλίνο και το Βαγιαδολίδ. Η ομαλή ροή ανατροφοδότησης εξασφαλίστηκε μέσω της ψηφιακής διακυβέρνησης του προγράμματος, μέσω τακτικών προβλεπόμενων συναντήσεων, αναφορών προς τους εταίρους και τον συντονιστή κ.ά.

Κατά τη διετή διάρκειά του Προγράμματος StaGe of Mind εκπονήθηκαν:

α) Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα και αντίστοιχο εκπαιδευτικό υλικό ειδικά σχεδιασμένο για την εκπαίδευση ατόμων με σοβαρές ψυχοκοινωνικές δυσκολίες, μέσω των παραστατικών τεχνών. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα χωρίζεται σε 10 ενότητες που αναφέρονται στις βάσεις και τις θεμελιώδεις αρχές όλων των κλάδων των παραστατικών τεχνών που είναι απαραίτητες για την παραγωγή ενός θεατρικού έργου, όπως δημιουργικές τεχνικές συγγραφής σεναρίων, υποκριτικής τέχνης, χορού, βασικές αρχές σκηνικού σχεδιασμού και παραγωγής, κ.ά.

β) Δημιουργία Blog που φιλοξένησε άρθρα που παρήγαγαν οι έξι οργανισμοί με θεματολογία την τέχνη και την ψυχική υγεία.

γ) Τρεις πρωτότυπες μουσικοθεατρικές παραστάσεις (θεατρικό έργο, μουσική, σκηνικά, κοστούμια, σκηνοθεσία κλπ) στις οποίες αξιοποιήθηκαν οι δεξιότητες που αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκεια της πρώτης φάσης του προγράμματος- Εκπαιδευτικά Εργαστήρια. Η διεπιστημονική διαδικασία εκπαίδευσης του StaGe of Mind κορυφώθηκε με τη συνεργατική παραγωγή ενός συλλογικού καλλιτεχνικού έργου ανά χώρα.

δ) Ανάπτυξη εξατομικευμένης διαδικτυακής πύλης, όπου θα φιλοξενηθεί μόνιμα το εκπαιδευτικό υλικό του προγράμματος, έτσι ώστε άλλοι οργανισμοί που εργάζονται με αντίστοιχο πληθυσμό να μπορούν να εφαρμόσουν το πρόγραμμα και να έχουν την ευκαιρία να επικοινωνήσουν με τον οργανισμό- εταίρο που επιθυμούν και υλοποίησε το πρόγραμμα προκειμένου να λάβουν περαιτέρω υποστήριξη.

ε) Μια ολοκληρωμένη έκθεση που παρουσιάζει τα δυνατά και αδύνατα σημεία του προγράμματος, καθώς και προτάσεις σε περίπτωση μελλοντικής εφαρμογής του.

στ) Μία έκθεση που αφορά την εμπειρία των συμμετεχόντων. Η εμπειρία τους αποτυπώθηκε περιοδικά μέσω της συμπλήρωσης ερωτηματολογίων και ομάδας συζήτησης που έγινε, προκειμένου να αξιολογηθεί το πρόγραμμα.

Συμμετέχοντες και Διαδικασία Αξιολόγησης

Ο αρχικός στόχος του έργου ήταν να αξιοποιήσουν το πρόγραμμα 45 συμμετέχοντες από 3 χώρες -15 συμμετέχοντες ανά χώρα. Ο στόχος αυτός υπερκαλύφθηκε, όσον αφορά τη συμμετοχή κατά τη φάση υλοποίησης καθώς τελικά 104 συμμετέχοντες συμμετείχαν συνολικά, στη φάση 2 και 3 του έργου, και συγκεκριμένα: 52 από την Ελλάδα, εκ των οποίων 34 συμμετείχαν στην τελική παράσταση μέσω βιντεοσκόπησης, 18 από την Ιρλανδία και 32 από την Ισπανία.

Οι συμμετέχοντες δεν αποτέλεσαν μια συμπαγή και ενιαία ομάδα σε όλη τη διάρκεια του έργου. Στη φάση 1, συνολικά 34 ωφελούμενοι συμμετείχαν στη διαδικασία αξιολόγησης, και συγκεκριμένα: 12 από την Ελλάδα, 10 από την Ιρλανδία και 12 από την Ισπανία. Στη δεύτερη φάση συμμετείχαν συνολικά 62 ενήλικες στην προετοιμασία και στις 3 τελικές μουσικοθεατρικές παρουσιάσεις. Μεταξύ αυτών 34 ωφελούμενοι από την Ελλάδα, συμμετείχαν μέσω βιντεοσκόπησης.

Οι ωφελούμενοι δεν παρέμειναν σταθεροί καθ' όλη τη διάρκεια του έργου μέχρι το τέλος του για διάφορους λόγους, όπως: ασυνέπεια, αποχωρήσεις από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα, δυσκολίες συγκέντρωσης, αναλφαβητισμός κ.λπ. Το γεγονός αυτό κατέστησε δυσχερή τη διαδικασία σύγκρισης των αποτελεσμάτων ανά φάση της αξιολόγησης, αλλά και την εξαγωγή τελικών αποτελεσμάτων. Για να γεφυρωθεί αυτό το μεθοδολογικό αδιέξοδο, στη δεύτερη φάση της υλοποίησης του προγράμματος, όταν συμμετείχαν επιπλέον συμμετέχοντες, συλλέχθηκαν πρόσθετα δεδομένα μέσω ομάδων εστιασμένης συζήτησης και συνεντεύξεων κατά τη φάση προετοιμασίας της τελικής παράστασης, καθώς και μετά την ολοκλήρωσή της.

Όλοι οι συμμετέχοντες ήταν μεταξύ των 20 και 70 ετών με κεντρική τάση μεταξύ 40 και 50 έτη και στις 3 χώρες.. Σημειώθηκε επίσης, στατιστικά σημαντική υπεροχή του αριθμού των ανδρών συμμετεχόντων έναντι των γυναικών σε όλες τις φάσεις του προγράμματος. Επιπλέον, ο βαθμός δέσμευσης των ανδρών ήταν υψηλότερος από αυτόν των γυναικών και στις 3 χώρες. Τέλος, καταγράφονται και στις 3 χώρες κοινές προκλήσεις ως προς τη διαδικασία προσέλκυσης και δέσμευσης των συμμετεχόντων, αρκετοί εκ των οποίων διέκοψαν τη συμμετοχή τους κατά τη διάρκεια του για διάφορους λόγους: δυσφορία στην προοπτική δημόσιας έκθεσης στην παράσταση, αλλαγή τόπου κατοικίας, ή παράγοντες που σχετίζονται με την κατάσταση της ψυχικής τους υγείας.

Αξιολόγηση του Προγράμματος

Ακολουθήθηκε μια σύνθετη διαδικασία αξιολόγησης κατά τα πρότυπα της έρευνας δράσης που περιλάμβανε: τον αρχικό σχεδιασμό ερωτηματολογίου αξιολόγησης του εκπαιδευτικού προγράμματος από τους συμμετέχοντες, τη χορήγηση και συμπλήρωση των ερωτηματολογίων, εξαγωγή προκαταρκτικών αποτελεσμάτων και σύνταξη προκαταρκτικής έκθεσης ανά χώρα, οι οποίες στη συνέχεια συνοψίστηκαν σε μια ενιαία κοινή έκθεση.. Η διαδικασία κατέληγε στον επαναπροσδιορισμό των στόχων της επόμενης φάσης κατόπιν του προσδιορισμού κοινών θεμάτων σχετικά με τις ανάγκες που αναδύθηκαν, τις ικανότητες που επιτεύχθηκαν και το βαθμό επίτευξης των στόχων της περιόδου αναφοράς.

Η διαδικασία αξιολόγησης από τους ωφελούμενους του προγράμματος μέσω ερωτηματολογίων επαναλήφθηκε 3 φορές από την έναρξη των εκπαιδευτικών εργαστηρίων έως τη λήξη τους και συγκεκριμένα: λίγες εβδομάδες μετά την έναρξη της πρώτης φάσης του Προγράμματος, στα μέσα περίπου της φάσης υλοποίησης του και αμέσως μετά την ολοκλήρωση των εκπαιδευτικών εργαστηρίων, λίγο πριν την παράσταση. Ενώ κατά τη δεύτερη φάση του

προγράμματος, οι εταίροι αποφάσισαν να επαναπροσδιορίσουν τη διαδικασία συλλογής δεδομένων από τους συμμετέχοντες. Συγκεκριμένα, μετά την παράσταση εισήχθη διαδικασία αξιολόγησης με τη μορφή εστιασμένης συζήτησης (focus groups) και συνέντευξης.

Επιπροσθέτως, οι επαγγελματίες συντονιστές/εμπυχωτές συμπλήρωναν μετά το τέλος κάθε εκπαιδευτικού εργαστηρίου μια φόρμα αξιολόγησης για την καταγραφή του βαθμού επίτευξης των επιμέρους στόχων κάθε εργαστηρίου και της ατομικής προόδου του κάθε συμμετέχοντα, καθώς και την επιτυχία ολόκληρης της ομάδας ώστε να παρακολουθούν τη διαδικασία και να προσαρμόζουν το σχεδιασμό του εργαστηρίου στις συγκεκριμένες ανάγκες κάθε ομάδας.

Αποτελέσματα

Τα αποτελέσματα των αξιολογήσεων καταδεικνύουν για τους ωφελούμενους- άτομα με σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα που διαβιούν στην Κοινότητα ή φιλοξενούνται σε στεγαστικές δομές κοινοτικής φροντίδας- σημαντικές αλλαγές στους τομείς: Διάθεση/Συναισθηματική κατάσταση, Συμπεριφορά & Δράση, Γνώση/Σκέψη & Λήψη Αποφάσεων και Δεξιότητες Ζωής -Αυτονομία & Ανεξαρτησία.

Γενικά, η εκπαίδευση φάνηκε ότι επηρέασε θετικά την καθημερινότητα των συμμετεχόντων καθιστώντας τους πιο λειτουργικούς και πρόθυμους για καθημερινές εργασίες, επέδρασε επίσης, θετικά στη διατήρηση της καθημερινής τους ρουτίνας και της προσωπικής υγιεινής και φροντίδας και τους παρείχε τη δυνατότητα υιοθέτησης μιας νέας ρουτίνας που επέφερε σημαντικές αλλαγές σε δυσλειτουργικές συμπεριφορές, όπως αυτοτραυματισμούς, παραμέληση προσωπικής υγιεινής κ.ά.

Μέσω της διαδικασίας εκπαίδευσης οι συμμετέχοντες υποστηρίχθηκαν να αναπτύξουν νέες κοινωνικές επαφές και φιλίες. Πολλοί από αυτούς ανέπτυξαν

κοινωνικές σχέσεις, εκτός του οικογενειακού περιβάλλοντος ή των υπηρεσιών ψυχικής υγείας. Ως αποτέλεσμα, ορισμένοι από αυτούς δήλωσαν ότι η ανάμειξή τους στο πρόγραμμα λειτούργησε υποστηρικτικά στο βαθμό αυτονομίας και ανεξαρτησίας στην καθημερινή τους ζωή.

Ένα σημαντικό μεγάλο ποσοστό των ωφελούμενων που απάντησαν στις σχετικές ερωτήσεις ανέφεραν ότι κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης έγιναν πιο δημιουργικοί και έμαθαν κάτι νέο, ότι θα παρακινούσαν και άλλους να αναλάβουν ρίσκα και να δοκιμάσουν κάτι νέο στη ζωή τους, ότι αισθάνονται πιο χαρούμενοι/ες μετά τις συνεδρίες και ότι κατά τη διάρκεια των συνεδριών ανέπτυξαν νέες κοινωνικές σχέσεις και φιλίες εκτός της οικογένειας και έγιναν πιο αυτόνομοι και ανεξάρτητοι, ότι αισθάνονται όλο και περισσότερο παρόντες εγκαταλείποντας κάθε φορά τις σκέψεις και τις ανησυχίες εκτός της συνεδρίας.

Μερικοί που ανέφεραν διάχυτο άγχος και δυσφορία, ένιωσαν το επίπεδό του να μειώνεται κατά τη διάρκεια της συμμετοχής τους στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, ενώ ένας μικρότερος αριθμός ωφελούμενων ανέφερε ότι παρά τη δυσφορία τους σε ασκήσεις μνήμης και συγκέντρωσης, έχουν παρατηρήσει βελτιώσεις στη μνήμη και τη συγκέντρωση μετά την έναρξη των εκπαιδευτικών εργαστηρίων.

Σχετικά με τις σχέσεις και τη σύνδεσή τους με την ομάδα, ανέφεραν ότι τους είναι ευχάριστη η ομαδική εργασία και η συνεργασία με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας και ότι ανέπτυξαν νέους τρόπους επικοινωνίας, ηγετικές ικανότητες, ενδιαφέρον για την ομαδική εργασία, ενδιαφέρον να μάθουν από την εμπειρία του άλλου και κοινούς στόχους.

Οι περισσότεροι συμμετέχοντες συμφώνησαν ότι το πρόγραμμα βελτίωσε τις επικοινωνιακές τους δεξιότητες. Αυτό αναφέρθηκε εντονότερα στη φάση 2 καθώς αναπτύχθηκαν εμπιστοσύνη και σχέσεις μέσα στις ομάδες. Έκτοτε, οι συμμετέχοντες εξέφρασαν μια αίσθηση ασφάλειας σχετικά με την ανάληψη πρωτοβουλίας στην επικοινωνία, παρόλο που αρκετοί από αυτούς είχαν διάγνωση που επηρέαζε τη συμμετοχή τους με διάφορους τρόπους: προβλήματα ομιλίας, περιορισμένη λεκτική ικανότητα ή δυνατότητα μόνο για μη λεκτική

επικοινωνία. Η διαφορά στη μητρική γλώσσα αποτέλεσε ένα επιπλέον εμπόδιο στη δυνατότητα επικοινωνίας με την ομάδα.

Ωστόσο, όλοι οι συμμετέχοντες ένιωσαν ότι συμπεριλήφθηκαν ως μέρος της ομάδας και ένιωσαν ότι συνέβαλαν στην ομάδα. Σε σχέση με τη γλώσσα/την επικοινωνία, εφαρμόστηκε από τους εκπαιδευτές μια προσέγγιση χωρίς αποκλεισμούς για να διασφαλιστεί ότι όλοι οι συμμετέχοντες ήταν μέρος της διαδικασίας. Χρησιμοποιήθηκε ένα μείγμα λεκτικών και μη λεκτικών ασκήσεων για την ανάπτυξη φωνητικών και λεκτικών δεξιοτήτων. Οι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι ένιωθαν υποστήριξη από την ομάδα και ότι οι εκπαιδευτές/εμπυχωτές τους παρείχαν ευκαιρίες για ανάπτυξη της κοινωνικής αλληλεπίδρασης και έκφρασης.

Όσον αφορά τη σωματική τους κατάσταση και τη σχέση με το σώμα τους ανέφεραν ότι τους δόθηκε η ευκαιρία να εξερευνήσουν το σώμα τους μέσα από την κίνηση και ότι εκφράζονται περισσότερο με το σώμα απ' ό,τι παλιότερα. Λιγότεροι ανέφεραν ότι νιώθουν ότι αναπτύχθηκε μέσα τους χώρος για προβληματισμό και άλλοι ότι αναπτύχθηκε η φαντασία και η δημιουργικότητά τους, καθώς ανακάλυψαν νέα ενδιαφέροντα και καινούριες πλευρές του εαυτού τους.

Αναφορικά με τις μεγαλύτερες προκλήσεις που αισθάνονται ότι δοκίμασαν κατά τη διάρκεια του προγράμματος αναφέρονται: η φυσική κίνηση και η σωματική εγγύτητα, ο συγχρονισμός και ο συντονισμός μεταξύ τους, η μνήμη και η διατήρηση πληροφοριών, η αυτογνωσία, η ατομική έκφραση, η ανάληψη πρωτοβουλίας και ηγετικού ρόλου, ο αγώνας με την τελειομανία- να μην κάνουμε λάθος- να έχουμε αυτοπεποίθηση κ.ά.

Αναφορικά με το συνολικό σχεδιασμό του Προγράμματος οι ωφελούμενοι αναφέρουν γενική ικανοποίηση. Αναγνωρίζουν ότι οι εμπυχωτές τους προσαρμόζονταν στις ανάγκες της ομάδας, ότι θα χρειαζόνταν περισσότερες ασκήσεις καλλιέργειας της εμπιστοσύνης στις ομαδικές συνεδρίες και

περισσότερο χρόνο για να αναπτύξουν αυτοπεποίθηση και για να εξοικειωθούν με τις φωνητικές και μουσικές ασκήσεις.

Οι ωφελούμενοι από όλες τις χώρες συμφωνούν σχετικά με τη στάση των εμπυχωτών/ εκπαιδευτών τους, ότι οι εμπυχωτές εκπαιδευτές ήταν υποστηρικτικοί και ενθαρρυντικοί, ότι τους παρακινούσαν διαρκώς, ότι έδιναν προτεραιότητα στα εργαστήρια που ενθαρρύνουν την ανάληψη θετικών πρωτοβουλιών και τη δημιουργικότητα. Φρόντιζαν για τη δημιουργία ασφαλούς χώρου, ζεστής ατμόσφαιρας και εμπιστοσύνης, ήταν καλά ενημερωμένοι και επικοινωνούσαν με σαφήνεια τις ασκήσεις και τους στόχους του προγράμματος παραμένοντας αυθεντικοί και με πραγματικό ενδιαφέρον για το έργο, διατηρώντας το σεβασμό για τους συμμετέχοντες, ιδιαίτερα σε θέματα αυτοπεποίθησης και αυτογνωσίας.

Τέλος, οι περισσότεροι από αυτούς δήλωσαν ότι θα αναλάμβαναν πρόθυμα ρόλο συνεμπυχωτή/ συνεκπαιδευτή σε μια επόμενη ευκαιρία στο μέλλον.

Όσον αφορά τα γενικά χαρακτηριστικά του εκπαιδευτικού προγράμματος που αξιολογήθηκαν θετικά ως βασικά μεθοδολογικά στοιχεία για οποιαδήποτε επανάληψη του προγράμματος στο μέλλον ήταν: η ευελιξία στην επιλογή των δραστηριοτήτων ανά εργαστήριο και η προσαρμογή των δραστηριοτήτων στις δυνατότητες των συμμετεχόντων· η πληρότητα και η σαφήνεια των εκπαιδευτικών ενοτήτων παρείχαν ακριβείς οδηγίες στους εμπυχωτές και στους συμμετέχοντες· η χρήση μουσικής λειτούργησε υποστηρικτικά, ως εργαλείο χαλάρωσης, έκφρασης, καλύτερου συντονισμού και συγκέντρωσης στο «εδώ και τώρα» και για την καταπολέμηση του άγχους και των δυσάρεστων συναισθημάτων των συμμετεχόντων· η μουσική ενίσχυσε επίσης τη σύνδεση της ομάδας και τη δημιουργία κλίματος οικειότητας και εμπιστοσύνης.

Επιπλέον, η αξιοποίηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κάθε συμμετέχοντα και η ενσωμάτωσή τους στην πλοκή και την τελική παράσταση ενισχύει την αποδοχή και την ένταξη, όχι μόνο εξυπηρετώντας τους σκοπούς του έργου, αλλά και ενδυναμώνοντας τους συμμετέχοντες, οι οποίοι σταδιακά συνειδητοποίησαν

πόσο σημαντικό υλικό ήταν η προσωπική ιστορία και η εμπειρία τους για την παράσταση, για τους συναδέλφους, για τον σκηνοθέτη και τέλος, για το κοινό που θα παρακολουθήσει την τελική παράσταση.

Οι εμπυχωτές χρησιμοποίησαν αναλλοίωτες τις δυνατότητες των συμμετεχόντων, με αποδοχή, χωρίς να κρίνουν και χωρίς καμία προσπάθεια να το αλλάξουν, να το βελτιώσουν ή να το ωραιοποιήσουν. Αυτή η μη κατευθυντική μεθοδολογική προσέγγιση φάνηκε να διευκολύνει τη συνοχή της ομάδας, την ανάληψη ευθύνης και πρωτοβουλίας, τη σύνδεση με κοινούς στόχους, αλλά και ότι λειτούργησε θετικά στο να γίνουν τα μέλη υπεύθυνα και να ενισχύσει την ανάπτυξη της προσοχής και της μνήμης, βελτιώνοντας γενικά τις γνωστικές δεξιότητες αλλά και στην ενίσχυση της σωματικής και ψυχικής αντοχής.

Εκτός από τον αντίκτυπο σε γνωστικό, κοινωνικό ή συναισθηματικό επίπεδο, το πρόγραμμα επεδίωξε να αφήσει το αποτύπωμά του σε πολιτιστικό επίπεδο για όλους τους συμμετέχοντες. Κατά την υλοποίησή του οι συμμετέχοντες ανέπτυξαν νέες ιδέες για τις τέχνες και τα πολιτιστικά γεγονότα. Πολλοί συμμετέχοντες αρχικά εξέφρασαν ότι ένιωθαν κάπως αποξενωμένοι από τις τέχνες και δεν είχαν συμμετάσχει σε κάτι παρόμοιο με αυτό το πρόγραμμα ή δεν είχαν παρακολουθήσει κάποια θεατρική παράσταση έως τότε. Επιπλέον, ανέφεραν ότι ανέπτυξαν αυτοπεποίθηση για να επιδιώξουν σύνδεση με τον πολιτισμό και τις τέχνες. Εξέφρασαν ότι μετά από τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα ένιωσαν ότι υποχώρησε το στίγμα και η αίσθηση αποκλεισμού από τις τέχνες.

Ορισμένοι από τους συμμετέχοντες ανέφεραν ότι άρχισαν να αναπτύσσουν σχέσεις και δεσμούς με άλλες ομάδες της κοινότητας που αξιοποιούν τις τέχνες και συγκεκριμένα το δράμα για να διατηρήσουν τις γνώσεις που έχουν αποκομίσει και την επαφή τους με τα θεατρικά δρώμενα. Οι ίδιοι συμμετέχοντες δήλωσαν επίσης, ότι θα ήθελαν να έχουν μακροχρόνια παρουσία σε θεατρικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις και να είναι μέρος μιας καλλιτεχνικής ομάδας. Επομένως, φαίνεται ότι ο στόχος της επιδίωξης μακροχρόνιας παρουσίας στην καλλιτεχνική σκηνή και δημιουργίας μιας βιώσιμης κοινότητας με μια εγγενή

αίσθηση του ανήκειν επιτεύχθηκε σε μεγάλο βαθμό, ενώ εξακολουθεί να υπάρχει ανάγκη για περαιτέρω υποστήριξη και εκπαίδευση για την επίτευξη του στόχου αυτού στη συνέχεια.

Όσον αφορά την υλοποίηση ενός επόμενου προγράμματος στο μέλλον, ένα έργο που θα στηρίζεται στη χρήση βίντεο παρουσίασης και θα αξιοποιεί μια διαδικασία παρόμοια με αυτή που εφαρμόστηκε από τους Έλληνες εταίρους θα μπορούσε να υποστηρίξει μια παρόμοια προσπάθεια εξασφαλίζοντας συνθήκες με λιγότερο άγχος έκθεσης και λιγότερες απαιτήσεις συγκέντρωσης και επιδόσεων παρουσίας μπροστά στο κοινό, πετυχαίνοντας τα ίδια αποτελέσματα για τους συμμετέχοντες. Επομένως, προτείνεται ο σχεδιασμός ενός παρόμοιου προγράμματος κατάρτισης με τη συμμετοχή ειδικών στην έβδομη τέχνη, παρόμοιο με το πρόγραμμα StaGe of Mind.

Η Δραματουργία και ο καλλιτεχνικός αντίκτυπος του StaGe of Mind

Το StaGe of Mind έθεσε ψηλά τον πήχυ και επομένως, αναμετρήθηκε με την ουσία της δραματουργίας, με την ίδια την ουσία του θεάτρου που ταυτίζεται με την ουσία της ίδιας της ανθρώπινης υπόστασης: την αλήθεια δηλαδή, και μάλιστα, όχι την αντικειμενική, τη μετρήσιμη, τη μια, αλλά με την υποκειμενική, την άπειρη, την αλήθεια κάθε προσώπου που είναι ταυτόχρονα δημιουργός και αυτόπτης μάρτυρας του έργου και της εμπειρίας του.

Κι αν η αλήθεια αυτή έχει άπειρα πρόσωπα, ήρωες και θέματα, μέσα από την εμπειρία του StaGe of Mind αποδείχθηκε ότι το μερικό μπορεί να εκφράσει το συνολικό, και ότι το μουσικό θέατρο αποτελεί ένα μοναδικό τόπο που μας αφορά και μας εμπεριέχει όλους αδιακρίτως.

Η δραματουργία των θεατρικών παραστάσεων του StaGe of Mind, μεταφέρει επί σκηνής την αλήθεια των δημιουργών του: την αλήθεια της ψυχικής οδύνης μπροστά στο τραύμα, την απώλεια, τον αποχωρισμό, τη μοναξιά, τη ματαίωση, την αλήθεια της τραγικότητας της ανθρώπινης ύπαρξης που έρχεται αντιμέτωπη

με προκλήσεις της ζωής όπως, την ψυχιατρική διάγνωση, το στίγμα, τη μοναξιά, τις αντιξοότητες του περιβάλλοντος· την αλήθεια των ανθρώπινων σχέσεων, φιλικών, οικογενειακών ή τυχαίων· αλλά και την άλλη αλήθεια, αυτήν της μετουσίωσης του δράματος σε κάθαρση, σε απελευθέρωση, σε αγωγή της ψυχής με την αρχαία ελληνική έννοια και σε καταξιοτική εμπειρία.

Για το λόγο αυτό, οι θεατρικές παραστάσεις που δημιουργήθηκαν με εργαλείο τη διαφορετικότητα τελικά, δεν εκφράζουν μόνο τους ίδιους τους συμμετέχοντες. Αφορούσαν το απανταχού κοινό τους, ανά χώρα, κι όχι μόνο αυτό. Αφορούσαν όλους με θέματα καθολικού ενδιαφέροντος. "Όλους εμάς τους ανθρώπινους· ως πρόσωπα και ως αυτόπτες μάρτυρες· ως πρωταγωνιστές της ιστορίας μας και ως κοινό.

Έτσι κι αλλιώς, ο αντίκτυπος και οι διαστάσεις που έλαβε η θεατρική αλήθεια του προγράμματος StaGe of Mind συνάδει με τη γενικότερη αρχή ότι οι εκβολές της απόλυτης θεατρικής αλήθειας ταυτίζονται με τις εκβολές της ουσίας της ύπαρξης και του ανθρώπινου έπους από όποια κοινότητα, πολιτισμό, κουλτούρα ή φυλή κι αν αυτή προέρχεται.

Για το λόγο αυτό οι παραστάσεις του StaGe of Mind άγγιξαν τις καρδιές του ειδικού κοινού και το κοινό ενδιαφέρον σε τρεις διαφορετικές χώρες. Ακαδημαϊκοί, επαγγελματίες ψυχικής υγείας, ηθοποιοί, σκηνοθέτες, μουσικοί, δημοσιογράφοι, μέλη του Τύπου, φίλοι των έξι συνεργαζόμενων οργανισμών, συγγενείς, φίλοι του θιάσου και ένα ευρύ κοινό κατέκλυσαν τα κατάμεστα θέατρα στο Βαγιαδολίδ, στο Δουβλίνο και στην Αθήνα. Ένα ακόμη μεγαλύτερο κοινό ενδιαφέρθηκε να αναζητήσει πιο γενικές, συγκεκριμένες ή ακόμα και επιστημονικές πληροφορίες μέσω του ιστολογίου, του ιστότοπου, των μέσω κοινωνικής δικτύωσης και των επιστημονικών άρθρων που δημοσιεύτηκαν για να περιγράψουν τη μεθοδολογία και τα αποτελέσματα του προγράμματος.

Ο αντίκτυπος και οι διαστάσεις που έλαβε η θεατρική αλήθεια του StaGe of Mind ανά χώρα.

- **Δουβλίνο, Ιρλανδία. Τίτλος Παράστασης: “Awakening a Wake. Families are complicated, even when you're dead” (Αφυπνίζοντας μια Αγρυπνία. «Οι οικογένειες είναι περίπλοκες, ακόμα κι όταν είσαι νεκρός»)**

Στο «Awakening A Wake» συναντάμε τον Μάικ, έναν πρόσφατα αποθανόντα Δουβλινέζο, του οποίου η μοίρα στη μετά θάνατον ζωή θα κριθεί από το πώς τον θυμούνται η οικογένεια, οι φίλοι και οι γείτονές του. Καθοδηγούμενος από τον Άγγελο του Θανάτου, ο Μάικ έχει τρεις μέρες να μάθει για αυτόν από τη γνώμη της οικογένειάς του και των φίλων του. Το πνεύμα του παρακολουθεί την οικογένειά και τους φίλους του να μιλούν για εκείνον κατά τη διάρκεια της αγρυπνίας που του ετοίμασαν, και μια πιο ευγενική πλευρά του Μάικ αποκαλύπτεται. Το έργο ολοκληρώνεται με μια ευκαιρία για λύτρωση, αν ο Μάικ θα ανέβει στον παράδεισο ή θα κατέβει στην κόλαση. Ο άγγελος του θανάτου του υπενθυμίζει ότι έφτιαξε τη δική του κόλαση στη γη, και τώρα είναι η ώρα για τον Μάικ να πάρει μια απόφαση για το ταξίδι που θα κάνει στη συνέχεια. Η μοίρα του είναι στα χέρια του...»

Το έργο διαδραματίζεται γύρω από τη μεγάλη ιρλανδική παράδοση της «αγρυπνίας». Η ιρλανδική αγρυπνία είναι μια γιορτή ζωής, ένα τελευταίο πάρτι, ένα τελευταίο τραγούδι και μια τελευταία πρόποση προς τιμήν του αποθανόντα. Σύμφωνα με την παράδοση αυτή, τα αγαπημένα πρόσωπα προσφέρουν ένα γεμάτο αγάπη ξεπροβόδισμα του νεκρού και ως τελετή κινείται πάνω στη λωρίδα της μνήμης. Οι Ιρλανδοί γελούν και κλαίνε καθώς αναπολούν, κατά τη διάρκεια της αγρυπνίας, μερικές από τις πιο αγαπημένες τους στιγμές με τον εκλιπόντα.

Το αρχικό θέμα προήλθε από μια εμπειρία θλίψης και απώλειας του αγαπημένου πατέρα ενός από τους ωφελούμενους του προγράμματος StaGe of Mind στην Ιρλανδία. Για εκείνον, η απώλεια του πατέρα αποτέλεσε την απαρχή του κλονισμού της ψυχικής του υγείας. Τα εργαστήρια του StaGe of Mind παρείχαν

στον συμμετέχοντα έναν ασφαλή χώρο για να κατονομάσει και να εξερευνήσει την εμπειρία αυτή.

Παρά την αρχική αντίσταση και δυσφορία που προκάλεσε η προσέγγιση ενός τόσο απαιτητικού θέματος, η Ιρλανδική ομάδα συμφώνησε να εργαστεί με το θέμα αυτό και του προσέφερε την ευκαιρία να εξερευνήσει την ιστορία του με έναν ασφαλή τρόπο και να σκεφτεί εναλλακτικές. Οι υπόλοιποι συμμετέχοντες στο έργο αξιοποίησαν την ευκαιρία αυτή για να εξερευνήσουν τις δικές τους εμπειρίες θλίψης, ενοχών, μοναξιάς, τα ανείπωτα και να βιώσουν μαζί του τη λύτρωση. Του παρασχέθηκε ο μεταβατικός χώρος και τα θεατρικά μέσα για να το αναπαραστήσει με συνοδούς και αυτόπτες μάρτυρες όλα τα μέλη του θιάσου.

Τα μέλη της ομάδας παρείχαν το ένα στο άλλο την ασφάλεια να μοιραστούν μία πλευρά του χαρακτήρα τους και να εξερευνήσουν ένα μέρος της δικής τους ιστορίας. Οικοδομώντας εμπιστοσύνη και εξερευνώντας τις ισχυρές και ενδιαφέρουσες αναπαραστάσεις των ανθρώπων που πενθούν, με έκπληξη, όταν πια προέκυψε η ιστορία, βρέθηκαν μπροστά σε μια ακόμα αλήθεια: ακόμη και στον θάνατο οι οικογένειες μπορεί να είναι περίπλοκες.

- **Βαγιαδολίδ, Ισπανία. Τίτλος Παράστασης: "Una fiesta de despedida" (Αποχαιρετιστήριο Πάρτυ)**

Το «Αποχαιρετιστήριο πάρτι» είναι ένα μουσικό έργο στο οποίο οι συμμετέχοντες αποχαιρετούν, για λίγο, τις πιέσεις, την αναστολή και την εξάντληση όντας μέρος μιας κοινωνίας που δεν τους ακούει, ούτε τους δίνει φωνή. Γίνονται οι πρωταγωνιστές και οι συγγραφείς της δικής τους ιστορίας. Απευθύνουν σε όλους ένα κάλεσμα για ανθεκτικότητα. Οι ερμηνευτές προετοιμάζουν το χώρο της σκηνής επί σκηνής και, ταυτόχρονα, το πάρτι στο οποίο συμμετέχουν. Ντύνονται με τα καλύτερά τους ρούχα· τολμούν να βροντοφωνάξουν τις αλήθειες: ότι «σύμφωνα με το Εθνικό Ινστιτούτο Στατιστικής υπάρχουν 3,4 εκατομμύρια άδεια σπίτια και 28.552 άστεγοι»· ότι μερικές φορές πρέπει να κάνεις μια στάση, να

φτιάξεις ένα καταφύγιο και να κλαις στη μοναξιά· ότι υπάρχουν στιγμές που κόβονται τα φτερά σου και μετά από ένα χρόνο ελευθερίας περιμένεις άλλα πέντε να ανακτήσεις δυνάμεις για να πετάξεις· ότι μερικές φορές ο θυμός μετατρέπεται σε θλίψη και η ευτυχία σου δεν εξαρτάται από σένα, αλλά από τις ευκαιρίες που έχεις ή κάποιους... ανόητους με τους οποίους διασταυρώνεσαι εκείνη τη μέρα· ότι υπάρχει ένας τοίχος που μερικές φορές σε εμποδίζει να προχωρήσεις, να πετάξεις ή και τα δύο. Κι όσο ο τοίχος παραμένει εκεί, επιστρέφεις στο καταφύγιό σου και να κάνεις πράγματα που σε κάνουν να νιώθεις καλά, που σε παρηγορούν, που σε ανακουφίζουν, όπως το να παρακολουθήσεις τις περιπέτειες του Χάρι Πότερ ή τον ποδοσφαιρικό αγώνα της ημέρας, να δεις τη θάλασσα από την ακτή, να ακούσεις μουσική ή ακόμα ακόμα και... στη σκηνή! ενώ, γίνεται ένα αποχαιρετιστήριο πάρτι με σοκολάτα, churros, φώτα, πολύ χρυσό... και την ιδανική μουσική επένδυση..."

Το «Αποχαιρετιστήριο πάρτι» είναι ένα σουρεαλιστικό μουσικό έργο, κατά τη διάρκεια του οποίου, οι συμμετέχοντες αποχαιρετούν, για λίγο, την πιεστική και εξουθενωτική συνθήκη όντας μέρος μια κοινωνίας που δεν τους ακούει, ούτε τους δίνει φωνή. Γίνονται πρωταγωνιστές και συγγραφείς της δικής τους ιστορίας. Απευθύνουν κάλεσμα ανθεκτικότητας σε όλους. Ως θίασος, ετοιμάζουν τη σκηνή και ταυτόχρονα το πάρτι στο οποίο συμμετέχουν. Βάζουν τα καλά τους· Τολμούν να βροντοφωνάξουν την οδυνηρή αλήθεια της κοινωνίας που ζουν.

Οι συμμετέχοντες ήρθαν αντιμέτωποι με έντονες ανασφάλειες, φόβους και αμφιβολίες μέχρι που στο τέλος, ο θίασος κατάφερε να συνεπάρει το κοινό και να το συγκινήσει. Στην παράσταση εκφράστηκαν με σιγουριά και αυτοπεποίθηση που κανείς τους προηγουμένως, δεν πίστευε ότι είχε.

Το «Αποχαιρετιστήριο πάρτι» είναι ένα απλό, αλλά έξυπνο και σύγχρονο έργο. Ένα από τα πιο σημαντικά επιτεύγματα της δημιουργικής διαδικασίας της προέλευσής του ήταν ότι αναδύθηκε στους συμμετέχοντες μια ανάγκη που δεν είχαν πριν ή δεν ήξεραν ότι μπορούσαν να έχουν: αυτή του να βρεθούν μπροστά

σε ένα μικρόφωνο και να ανακαλύψουν ότι εκτός από θεραπευτικό, είναι πολύτιμο και σημαντικό να μοιραστούν τις εμπειρίες της ζωής τους εγκαταλείποντας για λίγο το μοναχικό τους καταφύγιο· ενώνοντας δυνάμεις με όλους, όσους νιώθουν το ίδιο!

- **Αθήνα, Ελλάδα. Τίτλος Παράστασης: "Το Καφενείο των Ντροπαλών"**

Το "Καφενείο των ντροπαλών" είναι ένα καθημερινό σημείο συνάντησης, σε μία γειτονιά της Αθήνας, όπως η Καλλιθέα και σε μια εποχή όπως η δική μας. Αυτή η Κυριακή όμως, είναι διαφορετική... Τί κρύβεται πίσω από την κακή διάθεση του κυρ-Φώτη του μαγαζάτορα; Πώς γράφεται ένα τραγούδι; και πώς ένα αθώο παιχνίδι μπορεί να προκαλέσει την αναγνώριση και την επανασύνδεση δύο χαμένων αδελφών; Οι ντροπαλοί άνθρωποι που συγκεντρώνονται εκεί έρχονται πιο κοντά από όσο συνηθίζεται στους θαμώνες των καφενείων και γίνονται μάρτυρες, τόσο της μοναξιάς και του αποχωρισμού που κυριεύει τη ζωή παρά τη θέλησή μας, όσο και της δύναμης που κρύβει η ανθρώπινη επικοινωνία, όταν ανθίζει μέσα στην αποδοχή, το σεβασμό, το γλέντι και τη χαρά της συνύπαρξης. "

Η ελληνική παράσταση ήταν και αυτή αποτέλεσμα ομαδικής εργασίας. Από τον τίτλο του έργου μέχρι την πλοκή και τους χαρακτήρες, η σύνθεση της δράσης ανήκε αποκλειστικά και ανεξαιρέτως σε όλα τα μέλη της ομάδας, ακόμα και σε αυτά που δεν έφτασαν στο τέλος του ταξιδιού, των οποίων η παρουσία και το αποτύπωμα είναι εγγεγραμμένο ωστόσο στις σκηνές και τις φράσεις του έργου.

Για τη συμμετοχή στο Καφενείο των Ντροπαλών κανείς δεν πέρασε από ακρόαση. Με μια απλή πρόσκληση βρέθηκαν μαζί λήπτες υπηρεσιών ψυχικής υγείας, θεραπευτές, καλλιτέχνες και εθελοντές, ισότιμα μέλη μιας μεγάλης ομάδας με κοινό σκοπό -κάπως όπως θα έπρεπε να είναι οι κοινότητες των ανθρώπων: διαφορετικοί άνθρωποι, με διαφορετικές ικανότητες που κατέθεσαν ό,τι είχε ο καθένας στην σοφή εποπτεία της ομάδας. Αποφάσισαν να πουν ένα ηχηρό "ναι"

στη ζωή απέναντι στο “όχι”. Κάθε δοκιμή και πρόβα ήταν μια δοκιμασία και αναμέτρηση με αυτές τις δύο δυνάμεις.

Μεγάλοι τους σύμμαχοι, η Τέχνη και η Μουσική. Αναβαθμιστές της ανθρώπινης έκφρασης. Συνόδευσαν, αποδέχτηκαν και επαίνεσαν τα λόγια όλων και τους οδήγησαν σταδιακά να γιορτάσουν όλοι μαζί αυτό που δημιούργησαν όλοι μαζί. Μέσα σε αυτή την πρόσκαιρη και ιδανικότερη μικρή κοινότητα μοιράστηκαν την πραγματικότητα των αποχωρήσεων και των μεταπτώσεων. Απέκτησαν τελικά, ένα κοινό κώδικα κι έγιναν υποστηρικτές ο ένας του άλλου. Και στο τέλος, κατάφεραν να γιορτάσουν ντροπαλά ή λιγότερο ντροπαλά στην ψυχή, το σημαντικό γεγονός, πως ο στόχος επιτεύχθηκε.

Το κοινό που πλημμύρισε το κατάμεστο θέατρο γέλασε μέχρι δακρύων, έκλαψε από γέλια, τραγούδησε μαζί με τους ντροπαλούς και μοιράστηκε τη φόρτιση και τη δική τους συγκίνηση.

Συμπεράσματα

Η σκηνή του StaGe of Mind έδωσε το πλαίσιο στους ωφελούμενους συμμετέχοντες να αναστοχαστούν προβλήματα σχέσεων του παρελθόντος ή του παρόντος κι έπειτα να προβάλλουν στο μέλλον ανεξερεύνητα και νέα σύνολα επίλυσης προβλημάτων και αδιεξόδων. Οι φιλοδοξίες τους δοκιμάστηκαν στο χώρο της πραγματικότητας, στο μεταβατικό χώρο της σκηνής που λειτουργεί υποστηρικτικά, ίσως και προστατευτικά χωρίς να παύει να αποτελεί πραγματικότητα, όσον αφορά το δυναμικό της επικοινωνίας και τις δυνατότητες των εκφραστικών μέσων. Χωρίς να παύει να αποτελεί τη μόνη αδιάψευστη πραγματικότητα στο παρόν, στο εδώ και το τώρα των εξελίξεων.

Μετατράπηκε έτσι, η σκηνή του StaGe of Mind σε μέσο διερεύνησης του εαυτού, των συναισθημάτων και περιοχών της ψυχικής ζωής απροσπέλαστων ή για

χρόνια εγκαταλελειμμένων στην άρνηση και τη λήθη της προσωπικής ιστορίας των ωφελούμενων του προγράμματος.

Μέσα από το παιχνίδι των ρόλων, τη χρήση μύθων, παραμυθιών, φαντασίας, ονείρου, παραδόσεων και άλλων, οι προσωπικές εμπειρίες αναβιώθηκαν και αντιμετωπίστηκαν με ένα πολύ πιο άμεσο τρόπο. Παράδοξα παρά το ότι δούλευαν μέσα από την αισθητική απόσταση για το θέμα της παράστασης, τελικά προσέγγιζαν την προσωπική τους διαδικασία πολύ ουσιαστικά. Παρόλο που δεν μιλούσαν άμεσα για τον εαυτό τους και τα προβλήματά τους, τελικά τα επεξεργάζονταν βαθιά μέσα από τη μεταφορά και το συμβολισμό.

Η συμπεριληπτική δύναμη της τέχνης, του θεάτρου και της δημιουργίας λειτούργησε έτσι, για άλλη μια φορά λυτρωτικά θυμίζοντάς σε όλους ότι στην αγκαλιά της σκηνής του StaGe of Mind υπάρχει πάντα χώρος, όχι μόνο για να εξασφαλίσουμε την ψυχαγωγία και την κάθαρση, αλλά και για να διεκδικήσουμε πίσω τη λαβωμένη μας περηφάνια, την πίστη, την ελπίδα, και να οραματιστούμε όλα, όσα μας αξίζουν περισσότερο ως άτομα και ως κοινωνία. Όλα όσα αξίζουν σε όλους μας ανεξαιρέτως..

Επίλογος

Τί κοινό, λοιπόν, έχουν μεταξύ τους οι θεατρικές δημιουργίες του StaGe of Mind;
Τί κοινό έχουν με άλλες δημιουργίες της παγκόσμιας θεατρικής κιβωτού;

Ο στοχαστής μας δίνει την ηχηρή του απάντηση: «Η ουσία της τέχνης φαίνεται λοιπόν να είναι ετούτη: το εν-έργω-τίθεσθαι, η ενεργοποίηση ή η σταθεροποίηση της αλήθειας των όντων». Μ. Χάιντεγκερ.

Βιβλιογραφία

- Faigin, D. A., & Stein, C. H. (2010). The power of theater to promote individual recovery and social change. *Psychiatric services (Washington, D.C.)*, 61(3), 306–308. <https://doi.org/10.1176/ps.2010.61.3.306>
- Golub, W., Nardacci, D., Frohock, J., & Friedman, S. (1993). Interdisciplinary strategies for engagement and rehabilitation. In S. E. Katz, D. Nardacci, and A. Sabatini (Eds.), *Intensive treatment of the homeless mentally ill*, Washington, D.C.: APPI.
- Heidegger, M. *Der Ursprung des Kunstwerkes*, RECLAM 1960.
- Heidegger, M. *Η προέλευση του έργου τέχνης*, μτφρ Γιάννης Τζαβάρας, Δωδώνη 1986.
- Jones Ph. (2021) *THE ARTS THERAPIES, A Revolution in Healthcare SECOND EDITION*
- Katz, S. E., Nardacci, D., & Sabatini, A. (1993). *Intensive treatment of the homeless mentally ill*. Washington, DC: American Psychiatric Press.
- Landy, R. J. (1997), Drama therapy—the state of the art, *The Arts in Psychotherapy*, 24 (1), 5-15, [https://doi.org/10.1016/S0197-4556\(96\)00069-X](https://doi.org/10.1016/S0197-4556(96)00069-X).
- Lobrot, M. (1974), *L’animation non-directive des groupes*. Paris, éd. Payot.
- Lobrot, M. (2015), *Ζώντας μαζί – Η παρεμβαίνουσα μη κατευθυντικότητα στη ζωή μας*. Αθήνα, εκδ. Αρμός.
- Odell-Miller H., Hughes P. & Westacott M. (2006) An investigation into the effectiveness of the arts therapies for adults with continuing mental health problems, *Psychotherapy Research*, 16:1, 122-139, DOI: 10.1080/10503300500268342
- Routledge 2 Park square, Milton Park, Abingdon, Oxon OX14 4RN
- Schnee, G. (1996) Drama therapy in the treatment of the homeless mentally ill: Treating interpersonal disengagement. *The Arts in Psychotherapy*, 23 (1), 53-60 (doi.org/10.1016/0197-4556(95)00041-0.)
- Άλκηστις (2008), *Μαύρη αγελάδα-άσπρη αγελάδα*. Δραματική Τέχνη στη Εκπαίδευση και Διαπολιτισμικότητα, Αθήνα: Τόπος
- Δερμάτη, Α. (2018). Η αριστοτελική σκέψη για το θέατρο και το χορό: Σύνδεση με το σήμερα. *Conatus*, 2(1), 21-34. doi: <http://dx.doi.org/10.12681/conatus.16039>

Μάνος, Ν. (1997). Βασικά στοιχεία κλινικής ψυχιατρικής, Αθήνα: University studio press

Σέξτου, Π. (2005), Θέατρο-παιδαγωγικά προγράμματα στα σχολεία. Για εκπαιδευτικούς, ηθοποιούς, θεατρολόγους, και παιδαγωγούς-εμπυχωτές, Αθήνα: Μεταίχμιο